

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

การสร้างสรรค้งานทัศนศิลป์

โดยใช้ทัศนธาตุและหลักการออกแบบ

เรื่องที่ 3

ทัศนธาตุและหลักการออกแบบในงานทัศนศิลป์

การออกแบบงานทัศนศิลป์มีความหมายเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ การออกแบบงานทัศนศิลป์ที่เป็น ศิลปะบริสุทธิ์ (Fine arts) ที่เน้นคุณค่าทางด้านจิตใจและมีความงามเป็นเป้าหมาย

กับการออกแบบงานทัศนศิลป์ที่เป็นศิลปะประยุกต์ที่ (Applied Arts) ที่เน้นคุณค่าด้านวัตถุ โดยมีประโยชน์ใช้สอยและความงามเป็นสิ่งรอง

การออกแบบงานทัศนศิลป์

เอกภาพ

ดุลยภาพ

จุดเด่น

ความ
กลมกลืน

ความ
จัดแย้ง

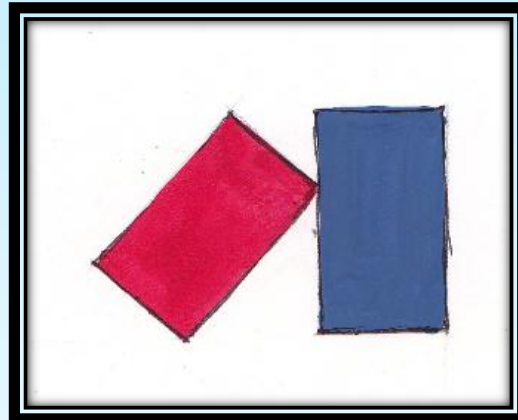
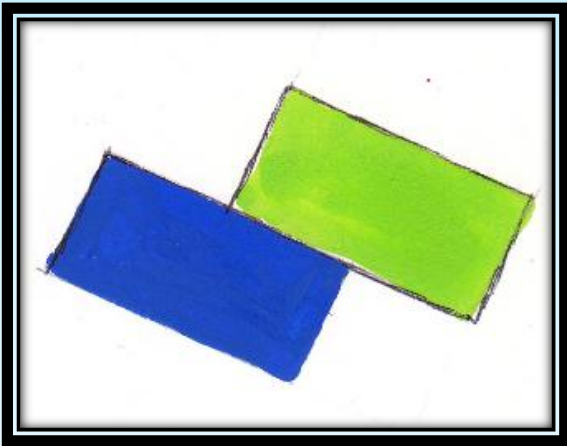

เอกภาพ

เอกภาพ

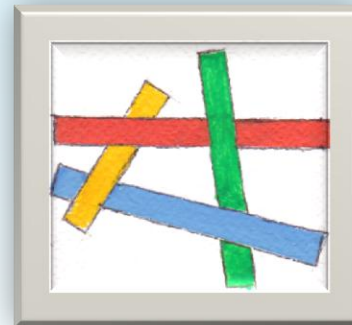
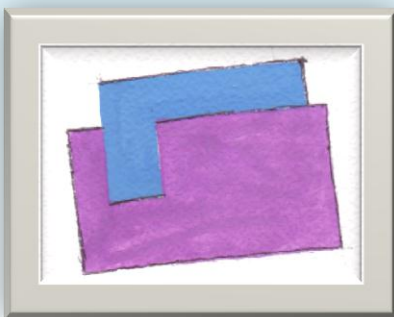
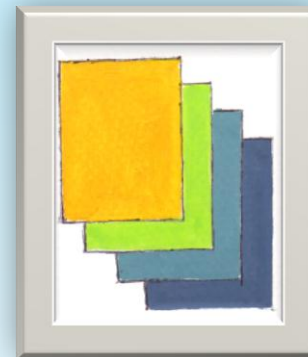
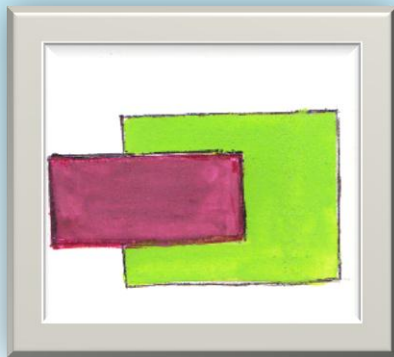
เอกภาพ หมายถึง การนำส่วนประกอบมาจัดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน มีความเป็นกลุ่มก้อนและไม่กระจัดกระจาย สามารถสื่อความหมายและอารมณ์ความรู้สึกตลอดจนคุณค่าทางความงามได้ การสร้างเอกภาพสามารถทำได้ด้วยการนำรูปร่างรูปทรงมาจัดวางให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันได้หลากหลายวิธี เช่น วิธีสัมผัสกัน วิธีทับซ้อนกัน วิธีการจัดกลุ่ม เป็นต้น

เอกภาพ

ภาพแสดงวิธีสัมผัสกันในลักษณะต่างๆ

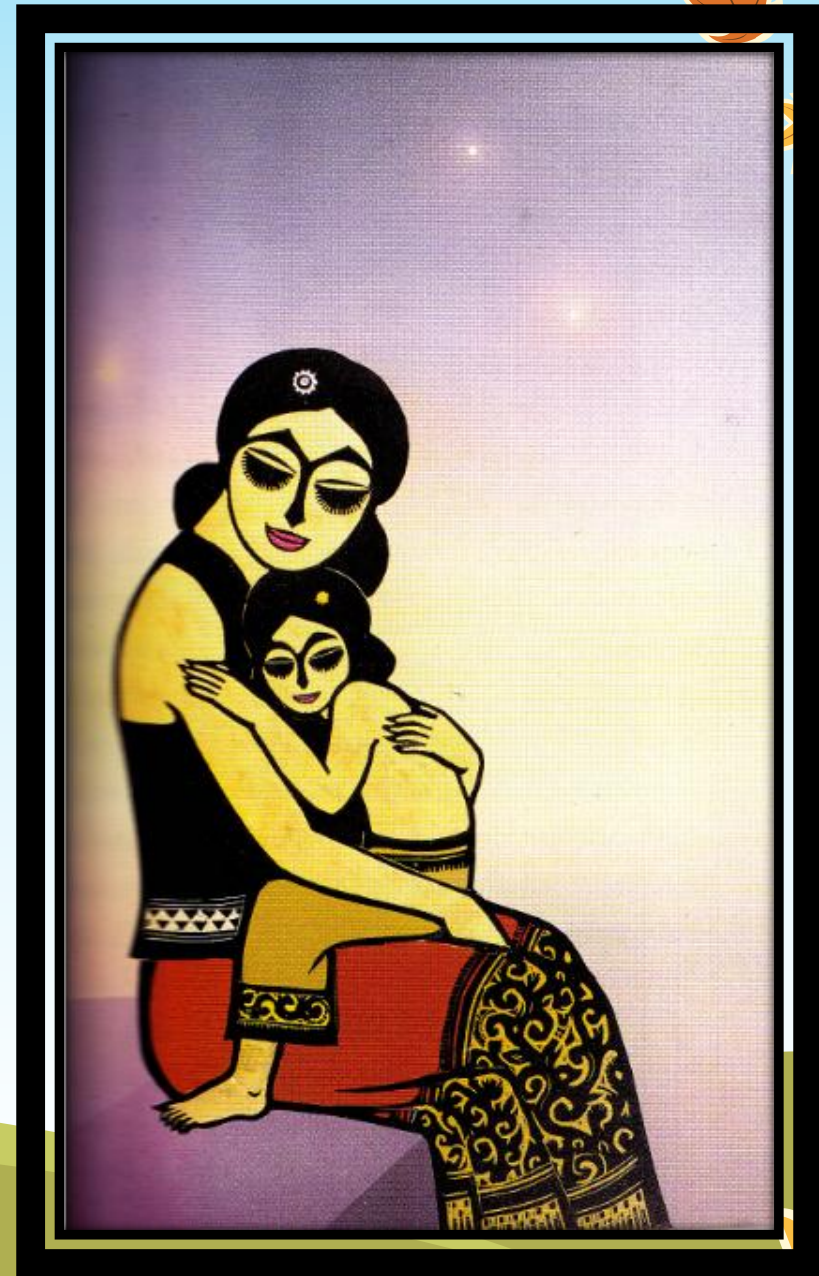
เอกภาพ

ภาพแสดงทับซ้อนกันในลักษณะต่างๆ

เอกภาพ

ชื่อผลงาน “รัก” เทคนิค ภาพพิมพ์
ผลงานของ ประหยัด พงษ์ดำ
เป็นภาพที่จัดองค์ประกอบแบบทับซ้อนสอด
ประสานกันให้ความรู้สึกอบอุ่น และผูกพัน

คุณยภาพ

คุณภาพ

คุณภาพหรือความสมดุล หมายถึงการจัดภาพที่มีความพอดีและเหมาะสมให้เกิดน้ำหนักการจัดวางสองข้างเท่ากัน หรือมีความสูงกว่าเท่ากัน ความสมดุลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

คุณภาพ

2.1 ความสมดุลแบบสองข้างเท่ากัน (symmetrical) คือการนำส่วนประกอบของทัศนศิลป์มาจัดวางให้นำหน้าทั้งสองข้างเท่ากันหรือเหมือนกัน ซึ่งให้ความรู้สึกสงบนิ่งเป็นสมาธิ และความศรัทธา เลื่อมใสนิยมใช้ในงานจิตรกรรม ประติมากรรมไทย และสถาปัตยกรรมไทย และงานศิลปะสมัยใหม่ที่ต้องการความเรียบง่ายและสงบนิ่ง

คุณภาพ

ชื่อผลงาน “เวสสันดร” เทคนิค ลายรดน้ำ
ผลงาน ไพฑูรย์ บันลือทรัพย์
เป็นการจัดภาพแบบสมดุลง 2 ข้างเท่ากัน ให้
ความรู้สึกสงบ ศรัทธา เต็มใจ

คุณภาพ

2.2 ความสมดุลแบบสองข้างไม่เท่ากัน (asymmetrical balance)

คือการนำส่วนประกอบของศิลปะมาจัดวางที่ไม่เท่ากันหรือไม่เหมือนกันทั้งสองข้าง แต่มองดูภาพรวมแล้วเท่ากันด้วยความรู้สึกละเอียด และให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว แปลกใหม่ และมีความเป็นอิสระ

คุณูปภาพ

ชื่อผลงาน “รักทะเล” เทคนิค สีน้ำ

ผลงานของ สุชาติ วงษ์ทอง

เป็นการจัดภาพแบบสองข้างไม่เท่ากัน แต่เท่ากันด้วยความรู้สึกเพราะท้องทะเลที่ไกลโพ้น ด้านซ้ายมือช่วยดึงจุดสายตาและรู้สึกว่ามีไม่ช้าเรือก็จะแล่นออกจากฝั่ง

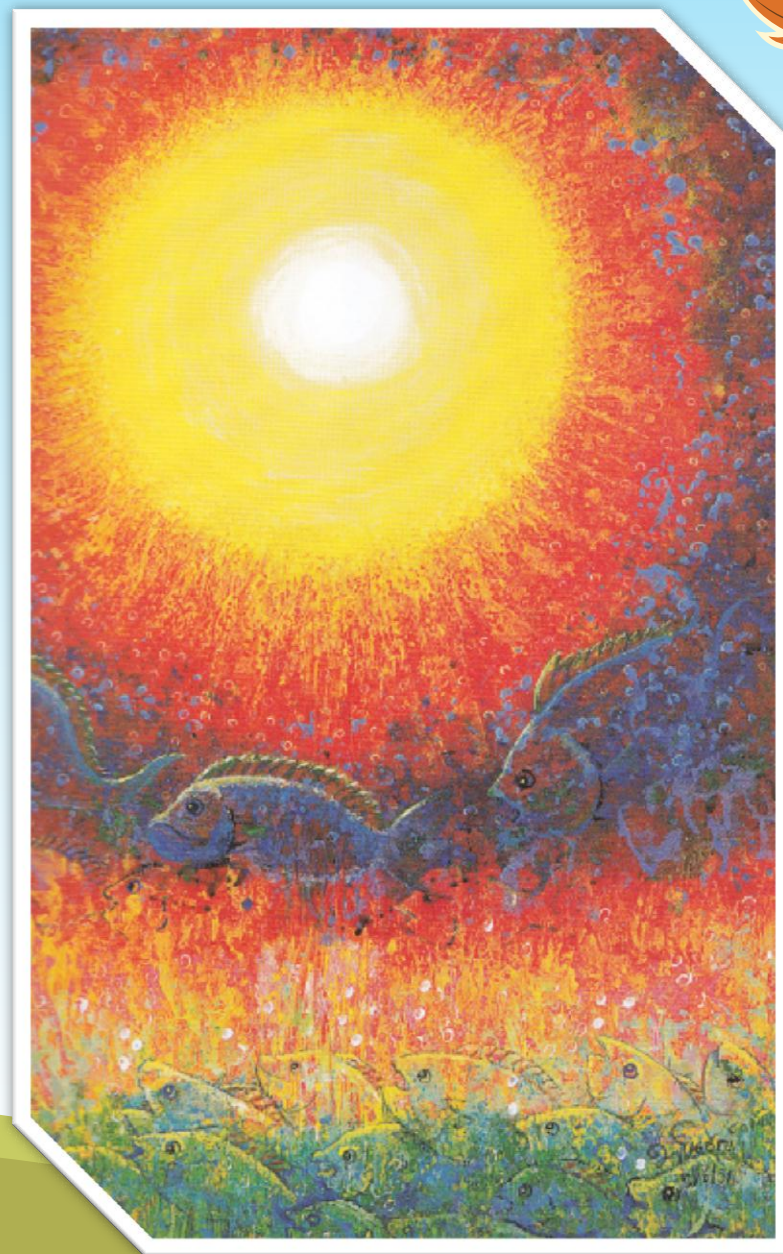
จุดเด่น

จุดเด่น

จุดเด่นหรือจุดสนใจ หมายถึงส่วนสำคัญที่เด่นที่สุดของภาพที่สามารถ
เร้าความสนใจหรือสื่ออารมณ์ ความรู้สึกและความงามให้เห็นได้อย่าง
เด่นชัด ในการจัดภาพให้มีจุดเด่นอย่างง่ายๆ ก็คือ การกำหนด
ส่วนประกอบ (**principal**) ซึ่งเป็นจุดเด่นหรือเป็นเป้าหมายสำคัญของ
ภาพขึ้นมาก่อน โดยวางอยู่ในตำแหน่งระยะหน้า (foreground) และ
ระยะกลาง (middle ground) แล้วกำหนดส่วนรอง (**subordinate**) ซึ่ง
เป็นส่วนประกอบของภาพ ซึ่งมีหลายส่วนมาช่วยเน้นให้จุดเด่นหรือ
ส่วนประธานมีความเด่นชัดและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จุดเด่น

ชื่อภาพ “เรिंगตะวัน” เทคนิค สีอะคริลิก
ผลงานของ มาโนชญ์ เพ็งทอง
แสดงจุดเด่นด้วยสีของตะวันที่สว่างเจิดจ้า

จุดเด่น

การเน้นจุดเด่นของภาพ

เราสามารถเน้นจุดเด่นให้น่าสนใจได้ด้วยวิธีการดังนี้

1. การเน้นด้วยขนาดของรูปร่าง – รูปทรง โดยการนำรูปร่าง – รูปทรงที่มีขนาดแตกต่างกันมาจัดองค์ประกอบรวมกัน ย่อมเกิดการเน้นซึ่งกันและกัน รูปทรงที่มีขนาดใหญ่จะมีความเด่นชัดและเป็นส่วนประกอบที่ช่วยให้ภาพสมบูรณ์

2. การเน้นด้วยแสงเงา โดยการสร้างค่าน้ำหนักของแสงเงาให้แตกต่างกัน ซึ่งมีค่าน้ำหนักสว่างและค่าน้ำหนักมืด จะช่วยเน้นซึ่งกันและกัน

จุดเด่น

3. การเน้นด้วยสี การใช้สีในวรรณะที่แตกต่างกันจะช่วยเน้นซึ่งกันและกันให้ดูเด่นชัดสวยงามยิ่งขึ้น ในภาพองค์ประกอบศิลป์ สีในวรรณะเย็น (warm tone) ซึ่งปริมาณน้อยกว่าให้เด่นชัดขึ้นได้

4. การเน้นด้วยเส้น เป็นการนำเส้นมาเป็นจุดเน้นของภาพให้เกิดความเด่นชัด โดยเน้นด้วยเส้นที่แตกต่างกันหรือแสดงออกด้วยเส้นที่อ่อนช้อยสวยงาม หรือเส้นที่มีพลังความรุนแรง ให้อารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ กัน

ความ
กตมกถึน

ความ กลมกลืน

ความกลมกลืน หมายถึงความประสานสัมพันธ์กลมกลืนกัน
ของส่วนประกอบทางทัศนศิลป์ เช่น จุด เส้น รูปร่าง – รูปทรง แสง
เงา สี บริเวณว่าง และลักษณะพื้นผิวที่สามารถเข้ากันได้ดี ไม่
ขัดแย้งกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความงาม

ความ กลมกลืน

การสร้างความกลมกลืน

เราสามารถสร้างความกลมกลืนได้ด้วยหลักการจัดองค์ประกอบ
ศิลป์ดังนี้

1. ความกลมกลืนด้วยเส้น เป็นการใช้เส้นซึ่งมีลักษณะเดียวกัน
นำมาประสานสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน มีความขัดแย้งกันเพียงเล็กน้อย
2. ความกลมกลืนด้วยรูปร่าง – รูปทรง เป็นการนำรูปร่าง ที่มี
ลักษณะเหมือนกันคล้ายกัน และมีขนาดใกล้เคียงกันมาจัดรวมกันให้เกิด
การประสานกลมกลืน

ความ กลมกลืน

3. ความกลมกลืนด้วยแสงเงา เป็นการจัดค่าน้ำหนักของแสงเงาให้ประสานกลมกลืนไปในทิศทางเดียวกันหรือไล่น้ำหนักอ่อนแก่ให้เกิดความกลมกลืน

4. ความกลมกลืนด้วยสี เป็นการนำสีที่อยู่ในวรรณะเดียวกันหรือสีใกล้เคียงกันมาจัดองค์ประกอบในภาพเดียวกันก็จะได้ความรู้สึกที่นุ่มนวลราบเรียบ น่าสัมผัสจับต้อง

5. ความกลมกลืนด้วยลักษณะผิว เป็นการนำลักษณะผิวหรือพื้นผิวที่มีความเหมือนกัน คล้ายกันมาจัดเป็นองค์ประกอบเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เกิดพลังความรู้สึกตามลักษณะพื้นผิวนั้นๆ

ความ กลมกลืน

ชื่อผลงาน “หุ่่นนึ่ง” เทคนิค สีน้ำ
ผลงานของ ปัญญา เพ็ชรช , 2552

เน้นปลาทูนในแง่เป็นจุดเด่นของภาพที่ชัดเจนโดยใช้รูปทรงแสงเงา และสีเป็นจุดเน้น

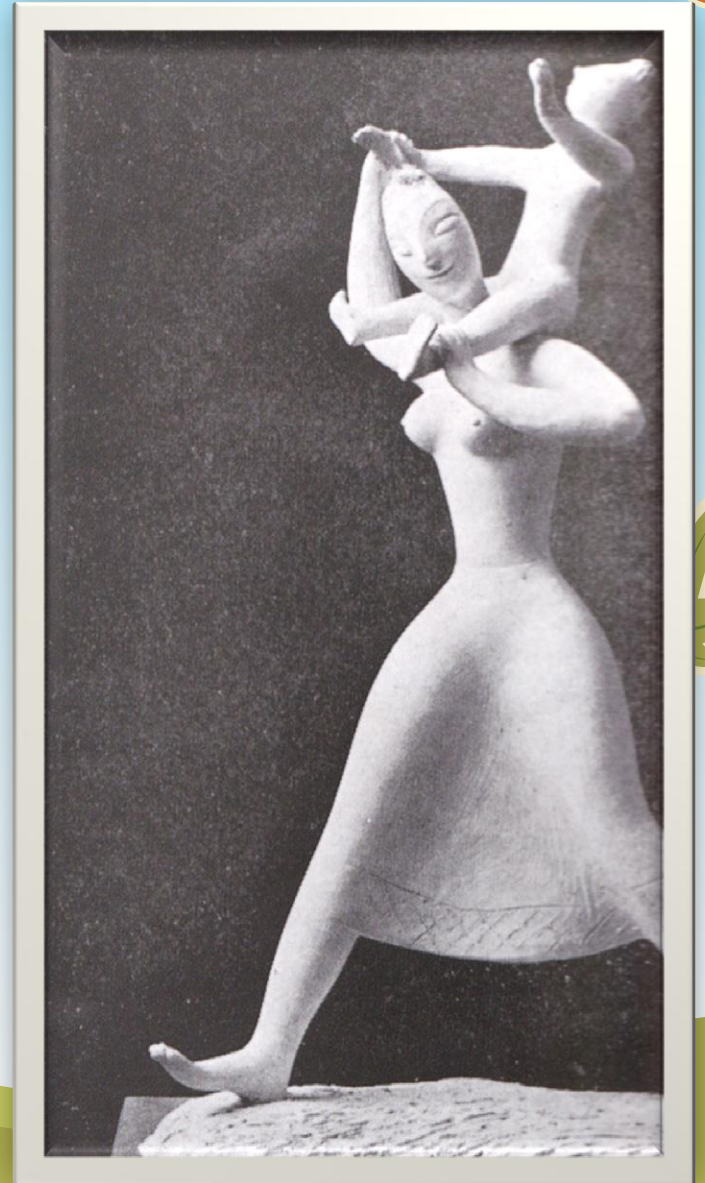

ความ กลมกลืน

ชื่อผลงาน “จินตภาพใหม่ของสังสารวัฏ” เทคนิค
ผสม
ผลงานของ อภิชัย ภิรมย์รักษ์
สร้างความกลมกลืนด้วยเส้นและสีได้อย่างงดงาม

ความ กลมกลืน

ชื่อผลงาน “วันเด็ก” เทคนิค ปั้นปูนพลาสเตอร์
ผลงานของ เขียน ยิ้มศิริ
เป็นการสร้างรูปทรงที่สัมพันธ์กลมกลืน ทั้ง
โครงสร้างและแสงเงาที่อ่อนมากกระทบ

ความ
ขัดแย้ง

ความ ขัดแย้ง

ความขัดแย้ง หมายถึงความไม่ประสานสัมพันธ์กัน ไม่ลงรอยกัน หรือ
เข้ากันไม่ได้ของส่วนประกอบต่างๆ ทำให้ขาดความกลมกลืน แต่ก็
จำเป็นสำหรับงานทัศนศิลป์ เพราะจะช่วยเร้าความสนใจ สร้างความตื่น
เต้น และมีพลัง

ความ ขัดแย้ง

การสร้างความขัดแย้ง

1. ความขัดแย้งด้วยเส้น เป็นการนำเส้นที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น เส้นโค้งกับเส้นตรง มาจัดรวมอยู่ด้วยกันอย่างเหมาะสม โดยให้มีความขัดแย้งประมาณ 20 % ดังนั้น จึงจัดให้เส้นที่ขัดแย้งกันมีปริมาณที่ต่างกัน

2. ความขัดแย้งด้วยรูปร่าง – รูปทรง เป็นการนำรูปร่าง - รูปทรงที่มีลักษณะแตกต่างกันมาจัดรวมอยู่ในภาพเดียวกัน เช่น สามเหลี่ยม วงกลม สี่เหลี่ยม แต่ส่วนใหญ่ยังสามารถประสานกลมกลืนได้ มีส่วนที่แลดูแย้งบ้างเล็กน้อย ส่วนที่ขัดแย้งนี้บ้างเล็กน้อย ส่วนที่ขัดแย้งนี้จะเป็นจุดเด่นที่สร้างความสนใจและเกิดคุณค่าทางความสามารถความงามได้ดี

ความ ขัดแย้ง

3. ความขัดแย้งด้วยสี เป็นการนำสีที่ตรงกันข้ามหรือสีตัดกัน หรือสีที่มีน้ำหนักอ่อน - แก่ต่างกันมาจัดอยู่ในภาพเดียวกัน แต่สีตรงข้ามกันนั้นจะต้องเพิ่มหรือลดปริมาณสีใดสีหนึ่งให้แตกต่างกัน หรือจะผสมสีใดสีหนึ่งให้หม่นลงด้วยสีตรงกันข้าม หรือผสมสีขาวหรือสีดำเพื่อเปลี่ยนค่าของสีใดสีหนึ่ง เพื่อมิให้ขัดแย้งกันมากเกินไป

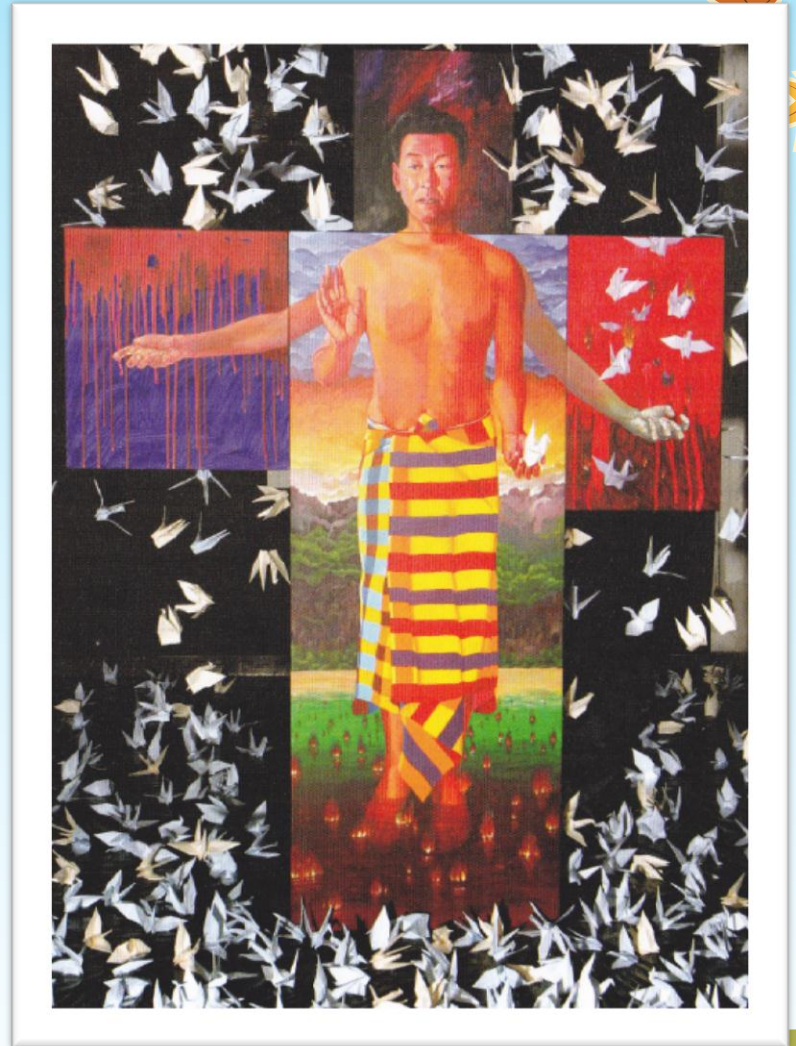
4. ความขัดแย้งด้วยทิศทาง เป็นการกำหนดทิศทางของรูปร่าง รูปทรง สี จุด แสงเงา ฯลฯ ให้มีความขัดแย้งกันบ้าง แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันจะช่วยเพิ่มความแปลกใหม่ไม่น่าเบื่อหน่าย

ความ ขัดแย้ง

ชื่อผลงาน “อาสาสมัคร... ดับไฟได้”

เทคนิค สีอะคริลิก

นกกระดาษสร้างความขัดแย้งด้วยรูปทรง และสี
แม้ว่าสีดำพื้นหลังกับสีเหลือง แดง ม่วง เขียว
จะดูขัดแย้งกัน แต่ก็สร้างความกลมกลืนด้วยนก
กระดาษนับร้อยตัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของ
สันติภาพ

ความ ขัดแย้ง

การสร้างสรรคองค์ประกอบทางทัศนศิลป์ที่สมบูรณ์แบบ

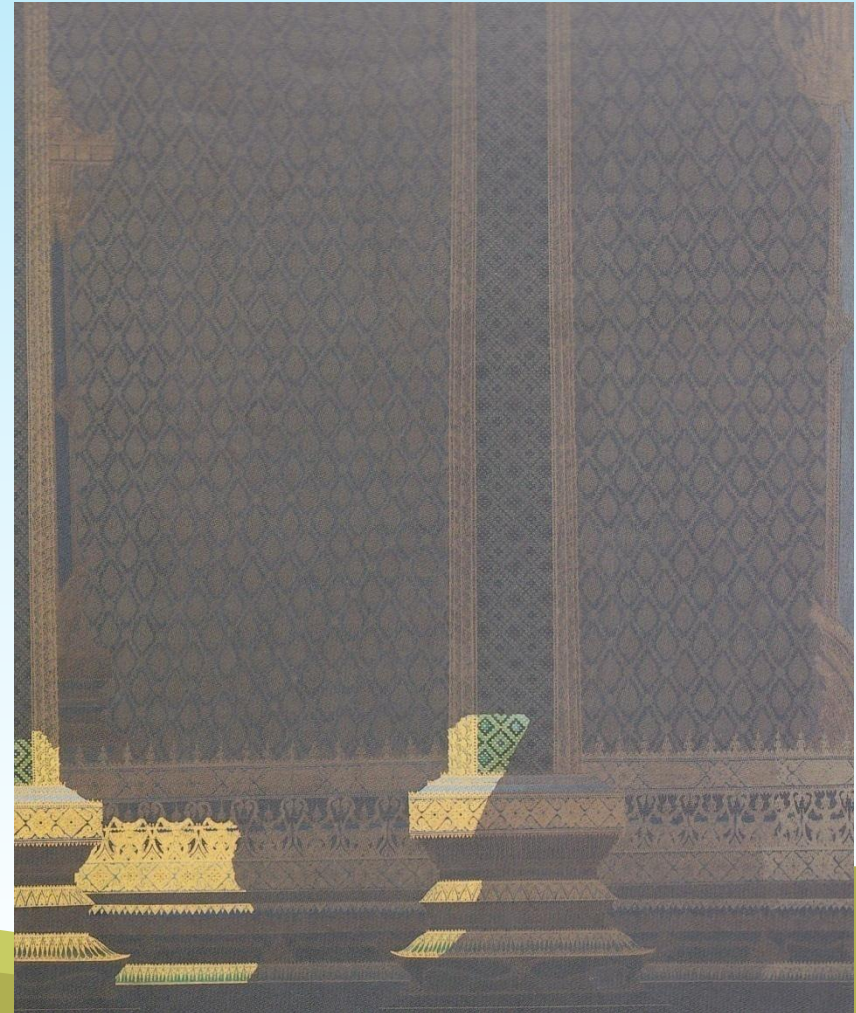
งานองค์ประกอบทัศนศิลป์ที่สมบูรณ์แบบนี้ประกอบด้วยหลัก
เอกภาพ คุณภาพ จุดเด่น ความกลมกลืน และความขัดแย้ง ที่ศิลปิน
สามารถนำหลักการทั้ง 5 ประการเหล่านี้มาเชื่อมโยงประสาน
ความสัมพันธ์กันให้เกิดองค์ประกอบศิลป์ที่สมบูรณ์ มีคุณค่าทางความ
งาม และสามารถสื่ออารมณ์ ความรู้สึกได้ตามหลักองค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบศิลปะที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์

แม้หลักการจัดองค์ประกอบศิลปะจะมีไว้เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้และยึดปฏิบัติให้เกิดคุณค่าทางความงาม แต่นักเรียนหรือศิลปินก็มีสิทธิ์ที่จะคิดสร้างสรรค์ภาพจากองค์ประกอบศิลปะที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ หากมีเหตุผลและมีแนวคิดสร้างสรรค์สนับสนุนหรืออาจนำหลักการจัดองค์ประกอบศิลปะบางประการมาใช้เพื่อสร้างสรรค์ผลงานตามแนวทางของตนเองได้อย่างอิสระ

องค์ประกอบศิลป์ที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์

ชื่อผลงาน “รูปทรงของแสงบน
พื้นที่ของเงา” เทคนิค สีอะคริลิก
ผลงานของ ปรีชา เกาทอง
แสดงความขัดแย้งระหว่างแสงกับเงาแต่
เนื่องจากส่วนของแสงมีพื้นที่เพียง 10 %
จึงเป็นความขัดแย้งที่งดงาม และมีค่ายิ่ง

Thank you

